

Kar je bilo, nikdar ne mine, samo obliko menja ...

Prispevek k zgodovini trga Ribnica (7.del)

Kako se je število obrtnikov v kraju spremenilo po letu 1860, nam kažejo naslednji podatki cenilnega aparata: leta 1830 je živel v trgu Ribnica 126 kmetov in 20 obrtnikov, 26 tržanov pa se je ukvarjalo z obrtjo in kmetijstvom, skupaj torej 46 obrtnikov. V drugi polovici 19. stoletja pa je število obrtnikov poraslo na 148, v dvajsetem stoletju pa beležimo v trgu 164 obrtnikov. Vidimo, da se je slika obrti in obrtnega življenja v trgu z zemljiško odvezo in obrtnim zakonom v obravnavanem obdobju res bistveno spremenila.

Obrt se je večinoma prenašala z družinskim nasledstvom. V klasični obrtni delavnici so delali mojster, pomočnik in vajenci. Obrtniki so imeli po navadi zaposlenega pomočnika, mogoče tudi dva, in enega ali več vajencev. Večje delavnice so zaposlovale tudi po tri ali štiri pomočnike in večje število vajencev. Življenje vajencev ni bilo lahko, poleg dela v delavnici so jih pogostokrat porabili še za najrazličnejša dela po hiši ali pri kmečkih opravilih.

V predindustrijski dobi ni obstajala izrazita delitev med delom in prostim časom. Vsak posameznik je sam določal, kdaj bo delal in kdaj počival. To je pomenilo sicer v povprečju daljši, a tudi bolj fleksibilen in manj intenziven delovnik. Kar pomeni, da je obrtnik lahko zaprl svoj obrat zaradi dela na polju (košnje, pobiranje pridelka idr.) ali pa zaradi oblike spontane družabnosti¹. V tem času je prevladovalo načelo, da je delo moralna vrednota ...²

Praviloma je delovni teden trajal od ponedeljka do sobote, pri nekaterih obrtneh vse dni v tednu. Z delom so pričenjali ob šesti ali sedmi uri zjutraj in zaključevali med 16. in 18. uro. Nekateri obrtniki, kot so peki, mesarji, gostilničarji, so svoje lokale odpirali že ob štirih, petih zjutraj, kar je bilo povezano s prodajo, ki je »dobro tekla«³ zlasti ob nedeljah zaradi prve maše³. To je zagotovo veljalo tudi za Ribnico, saj je ob nedeljah v trgu vse oživilo že zgodaj zjutraj. Ljudje so iz vseh okoliških vasi prihajali k maši in po ostalih opravkih. O nedeljskem počitku ni bilo dosti govora, takrat, ko se da zaslužiti, se je potrebno odzvati. Prve zahteve o nedeljskem počitku so se pojavile leta 1895, ko so od trgovcem zaradi potrebnega nedeljskega počitka prepovedali prodajo v trgovinah in uvedli obvezen nedeljski počitek od 12. do 17. ure. Poleg pekov, ki so pekli ponoči, so zelo zgodaj zjutraj začeli delati tudi mesarji, ki so se lotili

pripravljanja mesa ob štirih zjutraj, in gostilničarji, ki so že zgodaj kuhali obroke. Med zgodnejšimi so bili tudi kovači, ki so začenjali ob šesti uri in delali do 18. ali 19. ure zvečer, včasih pa tudi dolgo v noč⁴.

Večinoma se je upošteval delovni čas, vendar, kadar je bilo treba delo postoriti, se je ta tudi podaljšal; pogosto pred cerkvenimi prazniki, prvim obhajilom, birmo, ohcetmi ipd. so šivilje, krojači in tudi čevljarji delali, dokler ni bilo delo opravljeno. Gostilne so bile praviloma lahko odprte do 22. ure, a se je pogosto zavleklo tja do 24. ure ali tudi dlje. To lahko razberemo iz pogostih prijav orožnikov ali nočnih paznikov.

Število obrtnikov in obrti se je spreminjalo glede na potrebe, ki jih je narekovalo prebivalstvo ribniškega trga in njegovega zaledja. V drugi polovici 19. stoletja je opazen velik porast gostilniške dejavnosti. V tem času je v trgu kar 32 gostiln, 13 točilnic in 1 prodajalna vina. Točilnice se kasneje združijo s krčmarsko obrtjo in se ne pojavljajo več samostojno.

Zato se ni čuditi ribniškemu rojaku Antonu Lesarju, da se v svoji knjigi Ribniška dolina na Kranjskem, ki je izšla 1864, pritožuje nad tem, da se prebivalci te doline vse preveč ukvarjajo z gostilniško obrtjo in premalo na primer z obrtni, kot je zidarska.

Priložen seznam iz Zgodovinskega arhiva v Ljubljani nam našteje obrtnike in število zaposlenih delavcev, iz česar lahko sklepamo tudi na obseg dela posameznega obrtnika. Je pa tudi pomanjkljiv, saj ne predstavlja obrti, ki so jo naštetih opravljali. Lahko si pomagamo le s podatki, ki sem jih zbrala med raziskavo s pomočjo drugih zgodovinskih virov. Če se omejimo na leto 1895, v katerem je nastal ta seznam, zvemo, da je imel Anton Arko - Miklov (hiš. št. 2) registrirano pekarstvo in gostilniško obrt, Franc Pirker (hiš. št. 31) trgovino z mešanim blagom, Matevž Pakiž gostilniško obrt in kramarijo, medtem ko so se sosedi - Gelzetovi (hiš. št. 80) ukvarjali z vrvarsko obrtjo. Bozbirti - Janez Petek (hiš. št. 82) so se ukvarjali z mizarsko obrtjo, Šuščevi - Janez Novak (hiš. št. 84) so bili peki, Johan Lovšin (hiš. št. 36) je imel gostilno in trgovino z mešanim blagom. Anton Dejak (hiš. št. 21) krojač, Andrej Podboj - Cenetov (hiš. št. 25) gostilna in mesarija, Franc Picek (hiš. št. 54+55) je imel mešano trgovino, prodajo žganih pijač ter javno tehcnico. S kakšno obrtjo se je ukvarjal na hišni št. 72, ni znano. Štefan Lovšin - Zotlarjev, sin spodaj imenovanega Mathiasa, na hišni št. 37, se je ukvarjal s krojaštvom, povsem mogoče je, da je obrt prevzel po očetu. Burgerji (hiš. št. 121) so bili usnarji, Franc Levstek (hiš. št. 115) kovač in Jakob Oražem-Jergčev (hiš. št. 110) ključavničar. Josef Klun - Bukovčan (hiš. št. 49) se je ukvarjal s trgovino, za Franca Češarka - Lukeža (hiš. št. 74) pa vemo, da je bil čevljar. (Se nadaljuje prihodnjič)

Tekst pripravila MARINA GRADIŠNIK, kustosinja ribniškega muzeja

Izkaz obrtnikov in obrtniškimi pomočnikov v Ribnici 21.2.1895⁵

IME IN PRIIMEK	HIŠ. ŠTEVILKA	OBRtniški DELAVCI POD 24	OBRtniški DELAVCI NAD 24	DOMAČI DELAVCI POD 24	DOMAČI DELAVCI NAD 24
T. RUDEŽ	1		1	1	
ANTON ARKO	2		1		
FRANC FIRŠAL	10	1			
FRANC PIRKER	31	1			
JANEZ LESAR	115	1		1	
JOZEF GELZE	80	1			
JANEZ PETEK	82	1		1	
JANEZ NOVAK	84	1			
MATEVŽ PAKIŽ	79	1	2	4	
JOH. LOVŠIN	36			1	1
ANDREJ PODBOJ	25	1			
ANTON DEJAK	21	2			
FRANC PICEK	72	1			
MATI LOVŠIN	37	1		1	
J. BURGER	121	1	1	1	
FRANC LEVSTEK	113	1			
JAKOB ORAŽEM	110	2	1		
VIN. ŠKET	47	3			
JOSEF KLUN	49				
ANTON ŠKRAJNER	44		1		
JAN PANŽEK	54	2	1		
MATI HÖNIKMAN	65	2			
FRANC ČEŠAREK	74			2	1
JANEZ ČEŠAREK	74			1	
JANEZ NOVAK	84	1			
JOZEF ZADNIK	97	2			1

1 Sieder, Reinhard: Socialna zgodovina družine. Ljubljana 1998, str. 99.

2 Šorn, Mojca: Način preživljanja prostega časa meščanov. V: Razvoj turizma v Sloveniji. Zbornik referatov. Bled 26. - 28. 9. 1996. Str. 105 - 121.

3 Počkar, Ivanka: Dve gasi, dva policaja, sto obrtnikov. Življenje mestnih obrtnikov od srede 19. stoletja do druge svetovne vojne na primeru Brežic. Brežice 2005, str. 116.

4 Prav tam.

5 ZAL, Občina Ribnica, škat. 3, mapa 286